

ענף הבקר בנהלל בתשי"ח

מדברי ההקדמה של ועדת הבקר:

הנמוכים ביותר. בתחילת תשי"ט הסתמנה הטבה במצב ויתכן שאין לייחס חשיבות מיוחדת לליקוי הארעי בתשי"ח.

העדר ותנובותו	תשי"ח	תשי"ז
התנובה הכללית, ק"ג	1,788,675	1,352,235
אחוז השומן הממוצע	3.58	3.54
המספר הממוצע של פרות בעדר	360	316
התנובה הממוצעת לפרה, ק"ג	4960	4284
ימי חליבה — בממוצע לשנה	308	281
תנובה ממוצעת ליום חליבה	16.6	15.2
תנובה ממוצעת ליום הזנה	13.2	11.7

יש לציין שגם בנהלל נוטים ל"הזיו" (או לרכז) את ההזרעות לחדשי החורף וראשית האביב, וזה — תוך מגמה להשיג תנובות גבוהות יותר, עקב צמצום מספר ההמלטות בחדשי הקיץ (מאי-אוגוסט). מובן שמגמה זו, אף באזורים הנרחבים מבחינה אקלימית, מחריפה את בעיית עודפי החלב בעונת החורף והאביב; וכל עוד לא יובטח מחיר גבוה יותר עבור חלב של חודשי הקיץ האחרונים וראשית הסתיו, ימשיכו הבוקרים בכל אזורי הארץ לרכז את ההמלטות לחדשי החורף והאביב.

ביציאות פרות ועגלות בתשי"ח הסתמנה המגמה של צמצום המכירות לבשר מטעמי סלקציה. בתשי"ז הוצאו לשוק הבשר 56, לעומת 32 בתשי"ח; מסתבר שהסיבה לתופעה זו היתה — עלייה כללית ברמת התנובה. מכירת פרות לגידול ולחליבה היתה כמעט ללא שינוי: בתשי"ז נמכרו 35 פרות ובתשי"ח — 32. מדאיגה במקצת העלייה בתמותת עגלות; הוועדה מעוררת תשורה לב מיוחדת של חברי המושב לתופעה זו. בתשי"ח מתו 14 עגלות; ואמנם יש לראות זאת בדאגה, כי הרי הורגלנו בשנים עברו שבמשקים המושביים כמעט שלא היתה קיימת בעיה זו.

חלוקת עדר הפרות לקבוצות תנובה מיון הפרות לקבוצות מוכיח ומבליט בצורה ברורה את ההתקדמות שהושגה בתשי"ח. נתרבה

נעים לפתוח את הדרי"ח של שנת תשי"ח בקביעת העובדה שהתנובה הממוצעת של עדרנו עלתה בשנה זו ב־600 ק"ג לעומת שנת תשי"ז והיא הגיעה ל־4900 ק"ג. כלומר — לממוצע הארצי של העדרים העומדים בביקורת הרשמית. תנובה זו הושגה על אף עליית מספר הפרות בעדר של המושב.

אך על תוצאות חיוביות אלה מעיבה הדאגה לעתידו הכלכלי של הענף, ומכאן נובעת מסקנה חד־משמעית: אין זה מספיק לבחון את רמת התנובה וכל הקשור בה; יש הכרח לנתח ולבדוק את התנאים הכלכליים של הענף ולדון בגורמים המשפיעים על רמת התנובה מחד גיסא ועל רמת ההכנסה מאידך גיסא; חשיבות מיוחדת נודעת כמובן, לבעיית ההזנה, מכל הבחינות שהן.

עלינו להכיר בעובדה שרנטאביליות הענף תלויה בעיקר בכך שהעלאת רמת התנובה תביא בעקבותיה גם העלאת ההכנסה הנקיה; חשוב איפוא לבדוק את האפשרויות של הורדת הוצאות הייצור הכרוכות בהעלאת התנובה, ובקשר עם זה יש להקפיד על ביקורת ההזנה והתאמתה לתנאים החקלאיים והכלכליים, בהם נתון הענף. אנו מניחים משום כך, שבעתיד נצטרך לשנות את צורת הדרי"ח ותוכנו; יהיה צורך לדון בהוצאות הייצור, ובעיקר בהוצאות לאספקה. אמנם קשה יהיה לבצע את הדיון כהלכתו בתנאי המשק המושבי, אך אין כל ספק שחיתום שיטה נאותה לכך.

נקווה שגם בשנים הבאות נתקדם מבחינה מקצועית ועקב זה ישופר גם מצבו הכלכלי של הענף. ועדת הבקר מטילה על עצמה את עול הושתת העזרה המלאה למשימה זו.

להלן ניתנות טבלאות מספר וסיכומים מסוימים שיספרו על מצב הענף והתפתחותו בתשי"ח. העדר גדל בתשי"ח ב־87 פרות ו־2 עגלות ובסוף תשי"ח הוא מנה 401 פרה ו־400 עגלות. ההתעברות היתה לקויה במקצת, לעומת תשי"ז, והסיבה לא נתבררה. משונה הדבר שדור קא בחדשי ינואר-אפריל אחזי ההתעברות היו

שלא הצליחו להעלות את התנובה הממוצעת בעדריהם מעל ל-4000 ק"ג; בתשי"ח נותר רק אחד (!) מסוג זה. כ-52% מהמשקים יכולים להת- בוך בתנובה ממוצעת שנעה בין 4500 ל-6000 ק"ג (בתשי"ח); לעומת זה בתשי"ז זכו רק כ-20% מהמשקים להימנות בדרגות אלה.

בייצור הכולל של חלב למשק אין נהלל חור- גת מהמקובל בשאר המושבים הוותיקים. ב-47 משקים, מבין ה-66 שנתפקדו בדרי"ח, נע ייצור הח- לב הכולל בין 20 אלף ל-50 אלף, ורק ב-19 משקים הסתכם הייצור השנתי בפחות מ-20 אלף, ובין אלה היו גם 4 משקים שייצורם הצטמצם עד ל-5000—10.000 ק"ג בשנה. לא חוסברו בדרי"ח הסיבות לצמצום הייצור במספר משקים, אך יש להניח שמשקים אלה רואים בדרך כלל בענף הבקר מעין ענף עזר, או יתכן שהסיבה נעוצה בחוסר כוחות עבודה לענף זה דווקא.

גם במספר הראשים ליחידת העדר בכל משק אין נהלל שונה ממה שמקובל כיום ברוב המוש- בים הוותיקים. אלא שלעומת תשי"ז, חלה הגר- דלת-מה של מספר הפרות החולבות לכל יחידת משקית. כך, למשל, נמנו בתשי"ז 23 משקים שחלבו בממוצע שנתי פחות מ-4 פרות ובתשי"ח הצטמצם מספרם ל-19; מספר המשקים שחלב לעומת 9 בתשי"ז. מגמה זו מוסברת, כנראה, בממוצע למעלה מ-7 פרות עלה בתשי"ח ל-16, בכך שבהרבה משקים בנהלל מתקיימות כבר על משק אחד שתי משפחות (ההורים עם בן או בת נשואים); כן כובש לעצמו מיכון החליבה מקום רחב יותר גם במושבים וממילא זה מגביר את הנטיה להגדלת עדר החולבות.

הגיל הממוצע של הפרות השתנה, והעדר בתשי"ח "תצעיר" בשיעור ניכר. בתשי"ז היה אחוז הפרות הצעירות (הגיליים — 2—4 שנים) 36 ובסוף תשי"ח עלה אחוזן של אלה עד ל-36.4, ממילא יוצא שפחת אחוז שאר הגיליים; כך, למשל, אחוז המבוגרות (בגיליים — 9 שנים) היה בתשי"ח 8.6, לעומת 15.3 בתשי"ז.

מהטבלה המסכמת של מפקד העדר ל-1.10.58 הננו למדים שגם בנהלל חוסס ענף עגלי המרבק מקום נכבד במשק הבקר. נמנו 290 עגלים לגי- ליהם השונים, ומספר משקים, מבין אלה שמקיי-

בשיעור ניכר מספר הפרות שהניבו למעלה מ- 4500 ק"ג חלב. בה בשעה שבתשי"ז היוו הפרות שבקבוצות מ-4500 ועד ל-7500 כ-60% מכלל העדר הרי בתשי"ח עלה מספרן עד למעלה מ- 75%. והשתא יכולים גם בוקרי נהלל להתגאות באחוז לגמרי לא מבוטל של פרות שתנובותיהן נעו בין 6000 ל-7500 ומעלה; נמנו 47 פרות "מיוחסות" כאלה, אשר היוו למעלה מ-24% מכלל הפרות. גם בתנובות המבכירות חלה בתשי"ח תזוזה ניכרת; נתרבו המבכירות שה- ניבו תנובות שמעל ל-4000 ק"ג והופיעו גם עשר, מבין ה-86, שסיימו תקופת חליבתן בתשי"ח. והניבו תנובות בין 5000 ל-7500 ק"ג.

כשאני מהרהר בתופעה זו של העלאת התנר- בה כנ"ל תוך שנה אחת, הריני מתחזק בדעתי שהבעתי בשנה שעברה, עם פרסום תמצית הדרי"ח משנת תשי"ז. הגורם העיקרי להעלאה, יש לבקשו בשיפור תנאי ההחזקה (הזנה, טיפול וכ- דומה), כי הסלקציה, כאמור לעיל, היתה בתשי"ח בממדים מצומצמים יותר; חילופין של פרות בעדר (מכירה וקניה) ודאי שלא חלו; כן גם אין להניח שפרים מצטיינים השפיעו בכיוון זה, כי הרי מרבית הפרות שעמדו בעדר בתשי"ח היוו תה גם את החלק המכריע של עדר הפרות בתשי"ז. אני מעיז לנחש שפעולת ועדת הבקר, היא היא שעוררה את החברים לשפר את תנאי ההחזקה, ועל כך יש לברכה ולהמריצה להתמיד בפעולותיה.

חלוקת המשקים לפי תנובות הממוצעות של יחידות העדר

הטבלה המציינת את חלוקת המשקים בהתאם לתנובה הממוצעת שבכל משק ומשק, היא בעלת החשיבות הגדולה ביותר לגבי התקדמות מבחינה כלכלית. אין להניח שבתנאי השיווק של היום ובתנאי ייצור המספוא במשק האינטנסיבי (הר- צאות גבוהות למכונות, מים, דשנים, מיסים גבו- הים וכו'), המושבי בכלל זה, קיימת עוד האפי- שרות לכלכל משק בקר החלב בצורה רנטאבילית כשהתנובה הממוצעת של העדר היא סביב 4000 ק"ג, ופחות מזה. ומבחינה זו הושגה התקדמות חשובה מאוד בנהלל. בתשי"ז נמנו 16 משקים

שאלת הרפד

בשנה רגילה.

אפשר למלא בנקל את החסר על ידי 3 חומרי אשר נמצאים בארץ בכמויות גדולות: קש תבואות הקיץ, כבול וקומפוסט נקי מאשפות הערים. (בהדפסת החומר של ארגון הזבלנים בע"לונכם הושמטו שני החומרים האחרונים דוקא). חשיבות מכרעת נודעת לקש מתבואות הקיץ כי היבול של קני תירס מסתכם ב-500-1000 ק"ג לדונם ואפשר לאסוף למעשה 70-80% ממנו. (לוי כרמל כותב ב"השדה", חוברת פברר אר 1959: "... ניתן לאסוף... הרבה יותר מ-60,000 טונות קנים מקוצצים ובכמות זו יש משום פתרון מניח את הדעת לשאלת הרפד בכללה).

קש תירס הוא החומר הטוב ביותר לריפוד (על ערכו המזוני — ר' את המאמר הנזכר של לוי כרמל) עקב כושר הספיגה המעולה שלו — כ-300 גרם קש תירס יכולים לספוג ליטר שתן לעומת 400 גרם של קש דגן (ולא 2.5 ק"ג, חבר האוזמן!).

לא נוכל להגיע לדרך המלך בשאלת הרפד, כל עוד לא יכירו גם הבוקרים שזוהי שאלה חיונית בדומה להספקת המספוא. שגם אותה אנחנו חייבים לתכנן. הזבלנים מנהלים במשך שנים מאבק, בהצלחה מועטת בלבד, עם עובדי הפלחה, מרכזי המשקים, ובזמן האחרון גם נגד "הקו הרשמי" של משרד החקלאות, אשר מחייב את מכירת הקש לבית-חרושת לנייר. לא נשמע קול מחאה של הבוקרים נגד המדיניות הזאת של משרד החקלאות!

מכל זה, מה שניסיתי לאמור כאן בקיצור,

מתבקשות המסקנות הבאות:

1. יש צורך בתכנון ההספקה של חומרי רפד בכל משק ומשק ובמדינה כולה;
2. הספקת הרפד היא גם דאגתם של הבוקרים. שצריכה להתבטא בלחץ על מוסדות משקיהם ולחץ ההתאחדות על מוסדות ממשלתיים.
3. יש לאסוף בקפדנות את כל השאריות שב-שדותינו, אשר עלולים לשמש כרפד (קש דגני חורף, קש תבואות קיץ, שיחי כותנה, עשבים).
4. יש לדאג בזמן למלאי מספיק של חומרי

בחוברות 31 ו-32 של "משק בקר וחלב" נת-פרסמו הרשימות של יעקוב עצמון וי. האוזמן על הרפד בסככות. שאלה של הח' איר בנידון ותשר בתו של א. שמראגנד וכן חלק מהחומר של אר-גון העובדים בזבל אורגאני, הדן בנושא זה. הר-שו נא לי, לזבלן "ותיק", להעיר הערות מספר לבעיה זאת.

שאלת הרפד מהווה בעיה לא רק בשנות בצור-רת. מספר גדל והולך של משקים (גם במושבים) מעבירים את עדריהם לסככות עם רפד עמוק וביניהם גם כאלה, בהם שטחי הפלחה המצומצמים אינם יכולים בשום אופן לספק את כמות הרפד המינימאלית הדרושה לנקיון ובריאות של הפרות.

גדל והולך עדר הבקר לבשר, שגם הוא צרכן לא מבוטל של קש, באופן מיוחד בחודשי החורף, כל עוד אין מירעה. קטנים תולכים שטחי הפלחה, אשר עד כה מספקים את מרבית הקש.

פסולת התעשייה (נסורת ושבבי עץ, קליפות מתעשיית השמן) מהווה לכל היותר כ-10% מכלל הרפד הדרוש.

כמות הקש הדרושה לצרכי ריפוד בלבד היא כ-200,000 טון ובשנים האחרונות נאספו מתבואות החורף רק כ-50-60 אלף טון. אפשר אמנם לאסוף מדגני החורף לכל הפחות כ-100,000 טון

מים גם עדר פרות גדול, ראויים גם לתואר של פטמים, כי מספר העגלים שהחזקו במרבקהם נע בין 7 ל-14.

יש לצפות בעניין מיוחד לדריה משנת תשי"ט כדי ללמוד ממנו כיצד השכילו בוקרי זהלל לפ-תור בעיות האספקה והפחתת הוצאות הייצור, בעיות שהוכרו כדחופות ביותר בדברי ההקדמה של ועדת הבקר.

הדריה הוכן הפעם על ידי יצחק אלקנה ונערך ע"י חיים שור, מהמחלקה לבקר; דברי הסברה והערות צומצמו בו עד למינימום, כי לדעת הוועד דח "מדברות הטבלאות בעד עצמם".

תופצת לפי הדריה של ועדת הבקר

י. ע.